

Irène
Némirovsky

**JESENJE
MUŠICE**

**ILI
ŽENA OD NEKOĆ**

S francuskoga prevela
Sanja Beslač

Zagreb, 2024.

disput

Poglavlje I.

Kimnula je, rekla kao nekoć:

– Pa dobro, zbogom, Juročka... Pazi na zdravlje, mili moj.

Kako vrijeme prolazi... Kao dijete, kada je s jeseni polazio u moskovsku gimnaziju, upravo se u toj istoj sobi tako nekako oprostio s njom. Ima tome deset, dvanaest godina...

Pogledala je njegovu časničku uniformu nekako zbunjeno, sjetno ponosna.

– Ah, Juročka, maleni moj, čini mi se kao da je bilo jučer...

Zašutjela je, umorno odmahнула rukom. Već pedeset i jednu godinu je u obitelji Karin. Bila je dadilja Nikolaju Aleksandroviču, Jurijevu ocu, podigla njegovu braću i njegove sestre nakon njega, njegovu djecu... Još uvijek se sjećala i Aleksandra Kiriloviča, ubijenog u Turskom ratu 1877. godine, ima tome već trideset i devet godina... A sada, red je bio na mališanima, Kirilu, Juriju, da i oni pođu u rat...

Uzdahnula je, napravila Juriju znak križa na čelu.

– Hajde, Bog će te štititi, mili moj.

– Ma da, starice moja...

Nasmiješio se podrugljivo i rezignirano. Stasom seljak, krupan i krepak. Nimalo nalik na ostale Karine. U svoje je ruke uzeo male staričine, tvrde poput kore, gotovo crne, htio ih prinijeti usnama.

Porumenjela je, žustro ih privukla natrag.

– Jesi li lud? Zar bi se moglo reći da sam krasna mlada dama? Idi sada, Juročka, siđi... Još uvijek plešu dolje.

– Zbogom, Nanočka, Tatjana Ivanovna – odvratio je zavlatači pomalo ironičnim i uspavanim tonom – zbogom, donijet ću ti svileni šal iz Berlina, ako uopće uđem u grad, što bi me začudilo, a u međuvremenu poslat ću ti iz Moskve komad štofa za novu godinu.

Prisilila se nasmiješiti, još više škubeći usta, i dalje lijepa, no stegnuta i usukana prema unutra kao da su ih usisale stare čeljusti. Bila je to žena od sedamdeset godina, krhka izgleda, niska rastom, živahna i nasmiješena lica; pogled joj je povremeno još uvijek bio prodoran, u drugim pak prilikama umoran i smiren. Zatresla je glavom.

– Obećavaš puno toga, a brat ti je kao i ti. No zaboravit ćete nas tamo dolje. Možemo se samo uzdati u Božju volju da se sve to uskoro završi i da se obojica vratite. Hoće li to prokletstvo ubrzo završiti?

– Sigurno. Brzo i loše.

– Ne valja se tako šaliti – živo je rekla. – Sve je u Božjim rukama.

Otišla je od njega, kleknula ispred otvorena putnog kovčega.

– Možeš reći Platoši i Pjotru da dođu gore potražiti igračke kad ih bude volja. Sve je pripravno. Krzna su dolje, a i vuneni pokrivači. Kada krećete? Ponoć je.

– Dovoljno bi bilo da ujutro budemo u Moskvi. Vlak kreće sutra u jedanaest sati.

Uzdahnula je, kimnula onako kako je to često činila.

– Ah, Gospode Isuse, kakav tužan Božić...

Dolje je netko svirao brz i prpošan valcer na klaviuru; čuli su se koraci plesača na starom parketu i zveket ostruga.

Jurij je mahnuo rukom.

– Zbogom, odoh ja dolje, Nanočka.

– Hajde, srce moje.

Ostala je sama. Sлагala je odjeću mrmljajući: – Čizme... Stvari iz starog nesesera... još mogu poslužiti u vojsci... Ništa nisam zaboravila? Krzna su dolje...

Tako je prije trideset i devet godina kada je odlazio Aleksandar Kirilovič pakirala uniforme, dobro je pamtila, moj Bože... Stara sobarica Agafja još uvijek je bila na ovom svijetu... I ona sama tada je bila mlada. Sklopila je oči, duboko izdahnula, nezgrapno se pridigla.

– Stvarno bih htjela znati gdje su ta pseta, Platoška i Petka – gundala je. – Nek' mi Bog prosti. Danas su svi pijani k'o letve. – Uzela je šal što je pao na pod, prekrila kosu i usta, sišla. Dječji stan bio je sagrađen u starom dijelu kuće. Krasno zdanje, plemenite arhitekture, ogromna grčka pročelja urešena stupovima; park se pružao sve do obližnje općine – Sukareva. Već pede-

10 set i jednu godinu Tatjana Ivanovna nije ga napustila ni jedan jedini put. Samo je ona poznavala sve njegove ormare, ostave i mračne, napuštene sobe u prizemlju koje su nekoć bile gostinske sobe u kojima su se smjenjivala pokoljenja...

Žustro se zaputila preko salona. Kiril ju je opazio, pozvao smijući se:

– I onda, Tatjana Ivanovna? Odlaze li tvoji mili?

Nabrala je obrve i u isti mah se nasmiješila.

– Idi, idi, neće biti zgoreg da malo poživiš i težim životom, Kiriločka...

On i sestra mu Lulu imali su ljepotu, užagrene oči, okrutan i radostan izraz lica kao negdašnji Karini. Lulu je plesala valcer sa svojim malim rođakom Černjiševom, petnaestogodišnjim gimnazijalcem. I sama je tek sinoć navršila šesnaest godina. Čarobna, zažarenih obraza od plesa te crnih, gustih pletenica svijenih poput tamne krune oko sitne glave.

– Vrijeme, vrijeme – sanjarila je Tatjana Ivanovna.

– Ah, moj Bože, ni ne primijeti se kako ono ide i jednog dana samo vidiš da je unučad za glavu viša od tebe... I Lulička je sada stasala djevojka... Moj Bože, a još jučer sam govorila njenom ocu: “Ne plači, Kolinka, sve je prolazno, srce moje.” Star je to čovjek sada...

Stajao je uspravan pred njom s Elenom Vasiljevnom. Vidio ju je, uzdrhtao, prošaptao:

– Već? Tatjanuška? Konji su ondje?

– Da, vrijeme je, Nikolaju Aleksandroviču. Dat ću staviti kovčege u zaprežna kola.

Pognuo je glavu, ovlaš ugrizao izdužene usnice bez i kapi krvi.

– Već, Bože moj? A dobro... što ćeš! Hajde. Hajde...

Okrenuo se prema svojoj ženi, jedva se nasmiješio, rekao umornim i smirenim glasom kao i obično:

– *Children will grow, and old people will fret...** Zar ne, Nelly? Hajdemo, draga moja, mislim da je zaista vrijeme.

Gledali su se bez riječi. Ona je nervozno prebacila crnu maramu od čipke preko duga i gipka vrata, jedine ljepote koja je ostala nedirnuta od njene mladosti uz zelene oči što su svjetlucale poput vode.

– Idem s tobom, Tatjana.

– A čemu? – odvratila je stara žena sliježući ramenima – samo ćete navući prehladu.

– Nema veze – promrmljala je s nestrpljenjem.

Tatjana Ivanovna tiho ju je pratila. Prošle su poprijeko kroz malu, praznu galeriju. Nekoć, dok je Elena Vasiljevna još bila kontesa Eleckaja, kada bi se za ljetnih noći pridružila Nikolaju Karinu u paviljonu u dnu parka, upravo kroz ta vratašca ulazili su u kuću utonulu u san... upravo ondje bi jutrom ponekad srela staru Tatjanu... Vidjela ju je još uvijek kako se miče u stranu kad ona prođe i križa se. Činilo se to davnim i dalekim poput čudna sna. Nakon smrti Eleckog udala se za Karina... Neprijateljstvo Tatjane Ivanovne ispočetka ju je često uzrujavalo i nanosilo joj bol... Bila je mlada. Sada je drugačije. Događalo bi joj se da s nekom vrstom ironična i tužna zadovoljstva vreba poglede stare žene,

* Engl. – Djeca rastu, a stare more brige... (op. ur.).

12 kretnje uzmicanja i stida, kao da je još uvijek grešna preljubnica što juri na *rendez-vous* pod stare lipe... Barrem je to preostalo od njene mladosti.

Glasno je upitala:

– Nisi ništa zaboravila?

– Ma nisam, Elena Vasiljevna.

– Snijeg je gust. Daj dodati pokrivače u zapregu.

– Ne brinite.

Gurale su vrata terase koja su se teško otvarala zbog napadalog snijega. Ledena je noć bila natopljena mirisom smrznutih borova, dima u daljini. Tatjana Ivanovna pritegla je šal pod bradom i potrčala do zaprege. Bila je još uvijek uspravna i živahna kao u vrijeme kada je u parku u sumrak tražila dječake Kirila i Jurija. Elena Vasiljevna na tren je sklopila oči i opet vidjela dva starija sina, njihova lica, njihove oči... Kirila, svog miljenika. Bio je tako lijep, tako... blažen... Za njega se bojala više nego za Jurija. Sve ih je strastveno voljela... Ali Kiril... Ah, grijeh je bio ma i pomisliti na to... – Moj Bože, čuvajte ih, spasite ih, dajte nam da ostarimo okruženi svom svojom djecom... Počujte me, Gospode! Sve je u Božjim rukama – govorila je Tatjana Ivanovna.

Tatjana Ivanovna penjala se stubama terase otresajući pahuljice uhvaćene u očice njena šala.

Vratile su se u salon. Klavir je umuknuo. Mladi su razgovarali među sobom ispod glasa stojeći nasred prostorije.

– Vrijeme je, djeco moja – rekla je Elena Vasiljevna.

Kiril je odmahnuo rukom.

– Dobro, mama, odmah... Još jednu čašu, gospodo.

Popili su u zdravlje cara, carske obitelji, saveznika, za uništenje Njemačke. Nakon svake zdravice razbijali su čaše o pod, a lakaji su tiho skupljali krhotine. Ostali sluge čekali su u hodniku.

Kada su časnici prošli pred njima, ponovili su svi zajedno, kao neveselu lekciju naučenu napamet:

– Pa... zbogom, Kirile Nikolajeviču... Zbogom, Juriju Nikolajeviču. – Samo stari kuhar Antip, uvijek pijan i žalostan, prignuo je mudru sijedu glavu na rame i malkinalno dodao snažnim i promuklim glasom:

– Nek' vas Bog čuva u dobru zdravlju.

– Vremena su se promijenila – brundala je Tatjana Ivanovna. – Odlazak barinâ* onomad... Vremena su se promijenila, pa i ljudi.

Slijedila je Kirila i Jurija na terasu. Snijeg je brzo padao. Lakaji su digli upaljene svjetiljke osvjetljavajući skulpture na pragu aleje, dvije svjetlucave Belone** od leda iinja, te star, zaleđen park u kojem se ništa nije micalo. Po posljednji put Tatjana Ivanovna napravila je znak križa nad zapregom i cestom; mladi ju je svijet zazvao, smijući se ponudili su joj obraze koji su gorjeli, šamarani noćnim vjetrom. – Hajde, zbogom, ostaj mi dobro, starice moja, vratit ćemo se, ne boj se... – Kočijaš je dohvatio uzde, proizveo nekakav zvuk, prodoran i neobičan zvižduk, i konji su krenuli. Jedan od lakaja položio je svjetiljku na zemlju, zijevnuo.

– Ostajete tu, bako?

* Jedna od titula gospode u carskoj Rusiji (op. ur.).

** Belona – rimska božica rata (op. ur.).

Stara žena nije odgovorila. Oni su otišli. Vidjela je kako se jedno po jedno gase svjetla na terasi i u predvorju. U kući, Nikolaj Aleksandrovič i njegovi gosti vratili su se za stol i nastavili s večerom. Nikolaj Aleksandrovič makinalno je uzeo bocu šampanjca iz lakajevih ruku.

– Zašto ne pijete? – promrmljao je napeto. – Treba piti.

Oprezno je napunio pružene čaše; prsti su mu pomalo drhtali. General Sjedov, krupan muškarac obojenih brkova, prišao mu je i prišapnuo na uho:

– Ne mučite se, dragi moj. Razgovarao sam s Njegovim Veličanstvom. Bdjet će nad njima, ne brinite se.

Nikolaj Aleksandrovič blago je slegnuo ramenima. I on je otišao u Sankt Peterburg... Uspio je ishoditi pisma i audijencije. Razgovarao je s nadvojvodom. Kao da je on mogao spriječiti metke, dizenteriju... – Kada djeca odrastu, nema druge doli pomiriti se sa sudbinom i pustiti životu da se dogodi... Ali još uvijek se uzrujavamo, trčimo, zamišljamo, časti mi... Starim – sasvim nenadano pomisli – star sam i kukavica. Rat?... Bože moj, bih li u dvadesetoj godini mogao sanjati o ljepšoj sudbini?

Glasno je rekao:

– Hvala, Mihajlo Mihajloviču... Što ćete! Bit će im kao i drugima. Da nam samo Bog da pobjedu.

Stari general gorljivo je ponovio: – Na volju Božju! – Drugi, mladi koji su bili na frontu, ušutjeli su. Jedan od njih makinalno je otvorio klavir, udario nekoliko nota.

– Plešite, djeco moja – rekao je Nikolaj Aleksandrovič.

Smjestio se opet za stol za bridž, rukom dao supruzi znak.

– Trebala bi se ići odmoriti, Nelly. Gle kako si blijeda.

– I ti – rekla je ona ispod glasa.

Potiho su jedno drugome stegnuli ruku. Elena je Vasiljevna izišla, a stari je Karin uzeo karte i započeo partiju, s vremena na vrijeme odsutno okrećući srebrnu pliticu svijećnjaka.